

Archeologienota

Bocholt (Kaulille), Erkstraat

Deel II: Programma van Maatregelen

Projectcode: 2020H34

HAAST

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

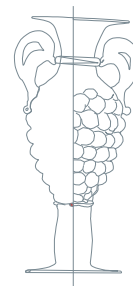
verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R. en SWENNEN, F, (2020), Bocholt (Kaulille), Erkstraat - archeologienota, HAAST-rapport 2020-35, Bree, D/2020/12654/35

Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1 - B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018 - e-mail: rik@konijnenburg.com

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2020/12654/35

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Luchtopname winter 2012 (bron: geopunt.be)

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens
2. Aanleiding van het vooronderzoek
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem
4. Gemotiveerd advies
5. Lijst van de afbeeldingen

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens

Projectcode	2020H34
Actoren	Rik van de Konijnenburg OE/ERK/Archeoloog/2015/00041 Fleur Swennen, archeoloog in opleiding
Provincie	Limburg
Gemeente	Bocholt
Deelgemeente	Kaulille
Site	Erkstraat
Kadastrale gegevens	Bocholt, afd 3, sectie B, perceel 191B4, 191C4, 191D4, 191E4, 191F4, 191G4 en 191H4
Oppervlakte onderzoeksgebied	4307 m ²
Kadastraal percelenplan	Fig. 2
Topografische kaart	Fig. 3
Relevante termen thesauri OE	bureauonderzoek

Bounding Box:

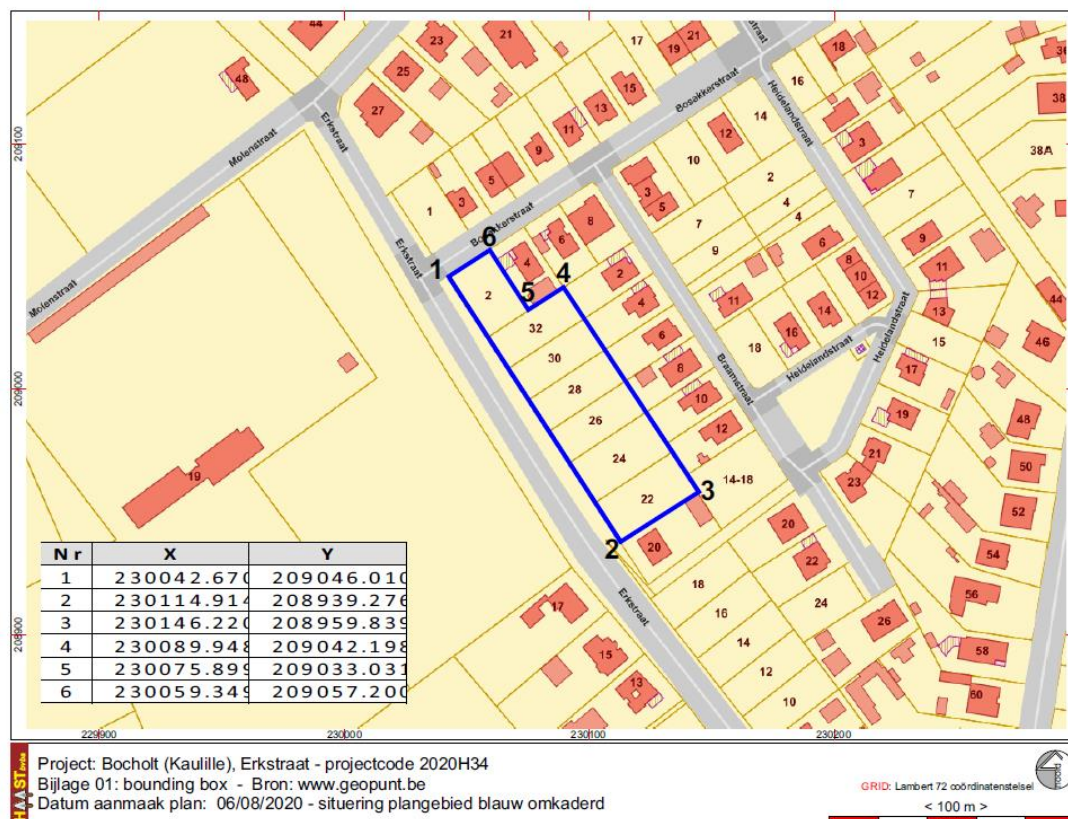

Fig. 1: Bounding Box

Kadastrale ligging: Bocholt, afdeling 3, sectie B, perceel 191B4, 191C4, 191D4, 191E4, 191F4, 191G4 en 191H4. Het volledige projectgebied heeft een oppervlakte van 4307 m².

2. Aanleiding van het vooronderzoek

Het betreft een nieuwe aanvraag op basis van een vervallen verkavelingsvergunning. De loten die in de verkaveling voorzien worden, zijn al als aparte percelen gekadastraerd. Er hoeven geen wegenwerken uitgevoerd te worden; de percelen grenzen aan de Erkstraat, een uitgeruste weg wat betreft nutsleidingen.

Een schematisch overzicht van de betrokken kadastrale bouwloten en hun respectievelijke oppervlakten:

Bocholt, afd 3 sectie B		
perceel	lot	opp m ²
191B4	lot 1	597
191C4	lot 2	567
191D4	lot 3	567
191E4	lot 4	567
191F4	lot 5	567
191G4	lot 6	721
191H4	lot 7	721
Totaal	opp	4307

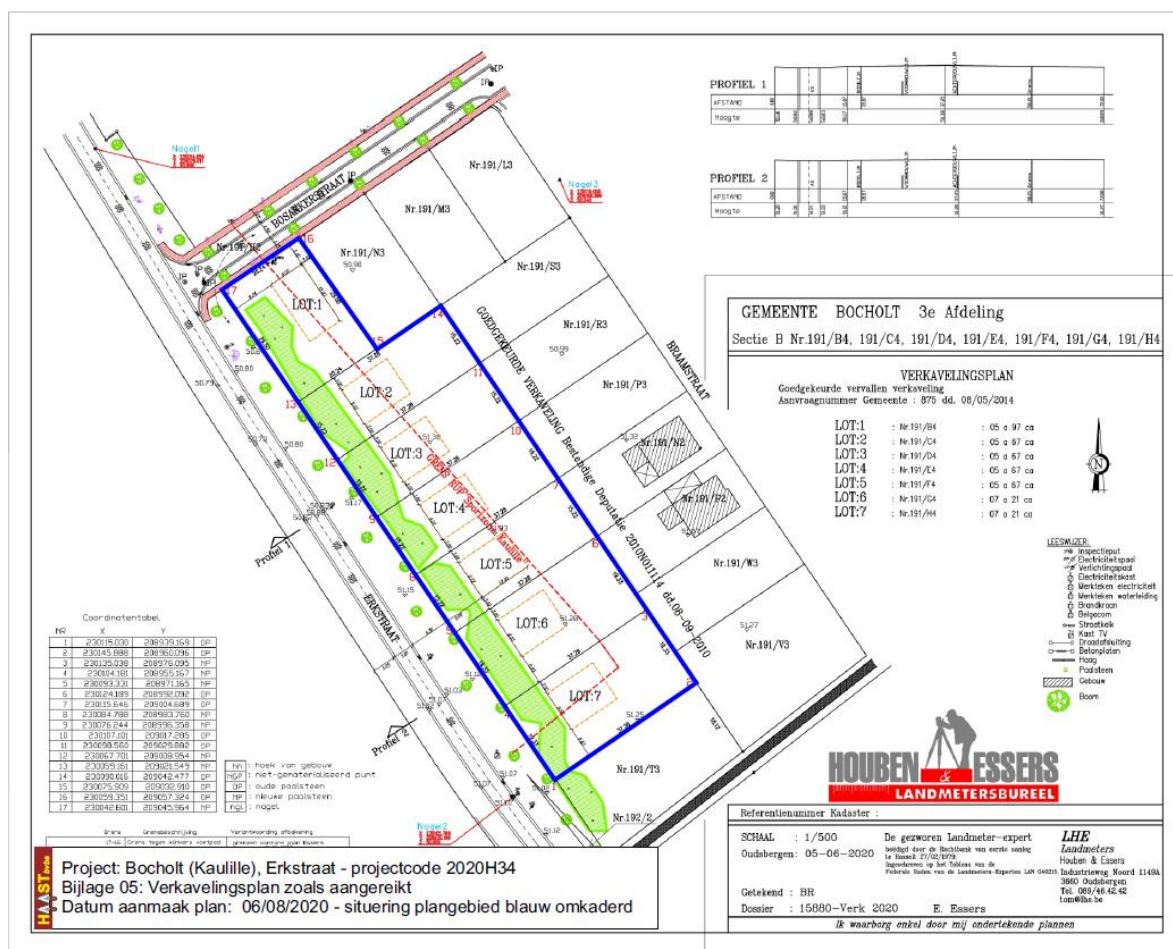

Fig. 3: Verkavelingsplan zoals aangereikt

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

De bestaande bronnen, historische kaarten, geomorfologische en landschappelijke situering en archeologische bronnen, bevatten weinig of geen aanwijzingen betreffende het archeologisch potentieel van het projectgebied zelf: de archeologische verwachting mag eerder laag ingeschat worden.

Dit betekent dat naar inschatting van de archeologische verwachtingen de landschappelijke en bodemkundige kenmerken van het projectgebied en haar directe omgeving moeten geëvalueerd worden.

Wat betreft de steentijd: de enige cai-locatie in de omgeving (CAI 225412), die als mogelijk indicatief beschouwd kan worden, leverde wat betreft de steentijd geen resultaten op ondanks de vrij hoge verwachtingen. Er werd geen enkele intacte paleobodem aangetroffen waardoor de verwachting voor eventuele steentijd artefacten als ongunstig werd beschouwd. Op de luchtfoto's uit 2012 (zie fig. 21-22) blijkt dat de kans op het aantreffen van een verstoord bodemprofiel ook binnen het projectgebied aanwezig is. Dit blijkt ook uit de controleboringen die we uitgevoerd hebben. Ondanks de schijnbare aanwezigheid van een B-horizont in boring 1 werd in elke boring een A/C profiel aangetroffen. Bovendien geldt ook het feit dat de afstand van het voorliggend projectgebied tot een natuurlijke waterbron meer dan 500m bedraagt. Die 500m is de afstand van het projectgebied tot de op de quartairgeologische kaarten aangeduide fluviatiele afzettingen. De afstand tot de huidige loop van de Warmbeek bedraagt zelfs ruim 900m. De Driesenveldloop laten we buiten beschouwing aangezien dit een artificieel gegraven grachtje blijkt te zijn. De nabijheid van water is in de pre- en protohistorie van levensbelang. Dit in combinatie met de indicatoren die we kunnen aflezen van de luchtfoto's uit 2012, met name de sporen van het bouwrijp maken van het terrein, en de resultaten van de controleboringen zijn ons inzien voldoende argumenten om te stellen dat de verwachting naar het aantreffen van sporen uit de steentijd als onbestaande mag beschouwd worden.

Wat betreft de Metaaltijden, Romeinse Tijd en (vroeg) Middeleeuwen: ook voor deze perioden geldt dat het projectgebied op een relatief grote afstand tot een natuurlijke waterbron ligt. De verwachting naar het aantreffen van sporensites kan derhalve eerder matig ingeschat worden, maar is niet volledig uit te sluiten. Naar landschappelijke en bodemkundige ligging kan enigszins een vergelijking gemaakt worden met het projectgebied aan de Peerderstraat in Kleine Brogel (Peer) waar tijdens het proefsleuvenonderzoek en de daarop volgende opgraving sporen werden aangetroffen van een (vroeg)middeleeuwse site.¹ Wat betreft het potentieel naar sporen uit de Metaaltijden en Romeinse periode is de verwachting eerder gericht op sporen die te maken hebben met bewerking van het land zoals sporen van spiekers of een geïsoleerde afvalkuil. Gelijkaardige sporen werden aangetroffen in Oudsbergen, deelgemeente Meeuwen, en Pelt, deelgemeente Overpelt, waar, weliswaar wat betreft Overpelt Bleekveld korter bij een natuurlijke waterbron dan het voorliggend projectgebied, ook sporen werden aangetroffen die eerder te maken hebben met bewerking van het land gedurende de IJzertijd zonder dat er aanwijzingen werden aangetroffen voor een nederzetting².

¹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/11942>

² VAN DE KONIJNENBURG, R. en DONDEYNE, S., (2012) Archeologische opgraving site: Overpelt - Ringlaan / Veldstraat / Bleekveldstraat: eindverslag, HAAST-rapport 2012-08, Bree en VAN DE KONIJNENBURG, R. en JANSSEN, J., 2017, Meeuwen-

Wat betreft de Late Middeleeuwen, Nieuwe Tijd en later zijn er aanwijzingen op alle historische kaarten dat het projectgebied enkel in gebruik was als weide of akker, mogelijk met hagen of bomen omzoomd. De verwachting naar sporen van bewoning uit die perioden wordt dan ook als onbestaande ingeschat.

Ook de vondstmeldingen in de centraal archeologische inventaris wijzen niet direct op grote verwachtingen wat betreft het projectgebied.

Het archeologisch potentieel kan derhalve als volgt worden samengevat:

Steentijd: laag / onbestaande

Metaaltijden: matig

Romeinse tijd – vroege middeleeuwen: matig

Volle middeleeuwen en later: onbestaande

Het landschap maakte oorspronkelijk deel uit van een uitgebreid heidelandschap doorkruist door enkele kleine beken die stroomden door brede valleien. Her en der zullen kleine bosjes gestaan hebben en het reliëf moet een licht heuvelend landschap geweest op de grens van de Vlake van Bocholt met een zachte uitloper van het Kempisch plateau. Het gebied moet een vrij schraal landschap geweest zijn gelet op de bodemserie Zbf; een droge, weinig vruchtbare zandbodem. De eerste sporen van landbouwgebruik zijn waarschijnlijk te situeren in de middeleeuwen. Het dorp Kaulille ontstond in de 12de eeuw; de eerste vermelding van de dorpsnaam dateert uit 1259. Het projectgebied situeert zich in de periferie van het dorp, ten zuidwesten van de dorpskern.

Op de Ferrariskaart en de 19de-eeuwse kaarten staat ten noorden van het projectgebied een boerderijcomplex ingetekend. Op de plaats waar die langgevelboerderij staat ingetekend, gevel parallel aan de straat, staat nu een langgevelboerderij, haaks georiënteerd op de straat. Die boerderij, weliswaar in sterk gerestaureerde vorm, is geregistreerd als een vastgesteld erfgoedobject ID70758 ³. Het projectgebied zelf lijkt gesitueerd te zijn binnen het direct bij deze boerderij aansluitende weide- of akkerland. Op alle kaarten, en zelfs nog herkenbaar op de eerste luchtfoto's, was ten zuiden van de boerderij een gebied afgebakend met hagen. Het voorliggende projectgebied bevindt zich binnen deze afbakening. Vanaf begin 21ste eeuw ontwikkelt zich rondom het projectgebied een wijk waarvoor ook nieuwe wegenis en nutsleidingen worden aangelegd. Het projectgebied zelf maakt deel uit van deze verkavelingen. Er kan dus gesteld worden dat het projectgebied tot einde 20ste, begin 21ste eeuw in gebruik was als weide of akker.

Gruitrode, Hoogstraat/Kruisstraat), Archeologienota na proefsleuvenonderzoek, HAAST-rapport 2017-34, Bree, D/2017/12654/34 (<https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/3824>)

³ <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/70758> : Gerestaureerde, langgestrekte hoeve (nok loodrecht op de straat), uit eind 19de-begin 20ste eeuw. Ordonnantie: stal-dwarsschuur-stal-woonhuis. Bakstenen gebouw van één bouwlaag onder zadeldak (Vlaamse pannen). Dropmotief onder de dakrand. Het woonhuis is een dubbelhuis van drie traveeën. Getoogde muuropeningen, de vensters met hardstenen lekdrempel en voorheen beluikt. Korfboogvormige stalpoort. Rechthoekige schuurpoort onder houten latei. Recent aanbouwsel tegen de achtergevel.

Mocht er waardevol archeologisch bodemarchief aanwezig zijn dan zullen op termijn de bouw van nieuwe woningen vernietigend zijn voor het eventueel aanwezig archeologisch bodemarchief.

Verstoorde zones:

De sporen op de luchtfoto's uit 2012 wijzen op een matige, mogelijk ernstige verstoring van de oorspronkelijke bodemopbouw. Uit de controleboringen kan afgeleid dat over heel het terrein een A/C-profiel aanwezig is. Bovendien is aan het oppervlak van het terrein her en der nog bouwpuin aanwezig en liggen er enkele storthopen met puin en uitgegraven zand van aanpalende woningen. De kans is dus groot dat de toplagen, de grijze A-horizont een sterk geroerde opgebrachte horizont is en dat enkel de onderliggende C-horizont kan beschouwd worden als oorspronkelijke bodem. Derhalve kan het volledige gebied beschouwd worden als matig verstoord.

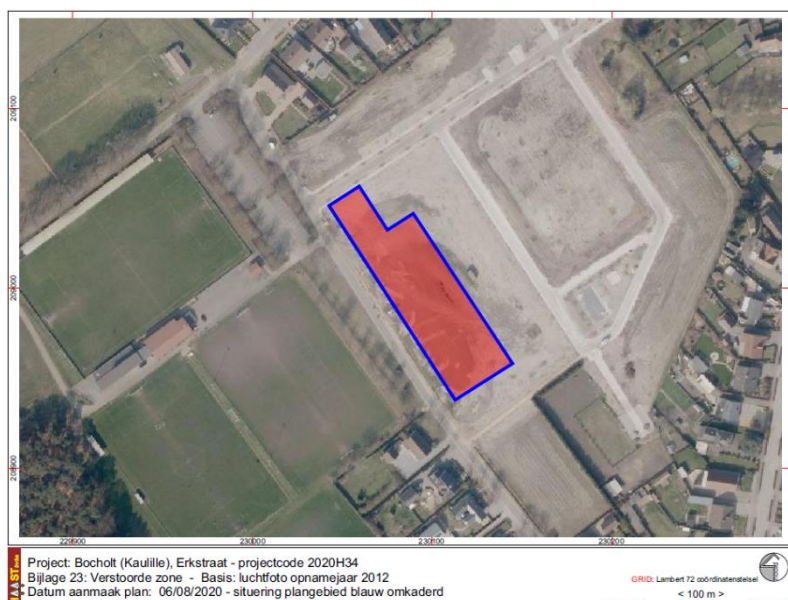

Fig. 4: De verstoorde zone, basis de luchtfoto uit 2012 © geopunt.be

4. Gemotiveerd advies

Randvoorwaarden

Het terrein dient vrij toegankelijk te zijn voor het uitvoeren van het programma van maatregelen.

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016 en latere wijzigingen. **Niet uitvoeren van het programma van maatregelen wordt door de Gewestelijke Afdeling Inspectie en Handhaving Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed beschouwd als een bouwmisdrijf en kan leiden tot sancties.**

Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

Onderzoeksmethode:

Proefsleuvenonderzoek

Op basis van een afweging van de verschillende onderzoeksmethodes, opgenomen in het verslag van het bureauonderzoek, toegevoegd aan dit programma van maatregelen, blijkt dat een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem doormiddel van een proefsleuvenonderzoek, de meest efficiënte en aangewezen methode, ook kosten-baten gewijs, om het terrein verder archeologisch te evalueren en te waarderen naar mogelijke kennisvermeerdering met betrekking tot de archeologische kennis omtrent het projectgebied en zijn omgeving.

Het doel van een **proefsleuvenonderzoek** is het evalueren van de archeologische waarde op het gehele terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

We adviseren om het terrein te onderzoeken doormiddel van proefsleuven van 2 m breed op een onderlinge afstand van 12,50 m. De oriëntatie van de proefsleuven is noordwest – zuidoost, parallel aan de Erkstraat. Deze oriëntatie is praktisch het best uitvoerbaar omwille van de wendbaarheid van de graafmachines en omwille van de eerder beperkte breedte van het projectgebied. Bovendien geeft deze oriëntatie het best een inzicht in de totaliteit van het projectgebied.

Het proefsleuvenonderzoek met ingreep in de bodem dient uit te worden gevoerd als een standaard proefsleuvenonderzoek. 2 m brede proefsleuven geven het beste resultaat om de verstoringen vast te stellen, af te bakenen en te determineren.

Door ze in te plannen op een onderlinge afstand van 12,50 m wordt meteen gebiedsdekkend gewerkt en kan gemakkelijk 10% van het terrein onderzocht worden zoals bepaald in de Code van goede Praktijk v4.0. Aanvullend, om minimaal 12,50% van het terrein te onderzoeken, worden kijkvensters of volgvensters aangelegd. De kijk- en/of volgvensters worden aangelegd om een beter inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van sporen, indien er aangetroffen worden, om een duidelijke afbakening te kunnen maken voor een eventueel vervolgonderzoek indien toch waardevolle sporen zouden aangetroffen worden of om de schijnbare afwezigheid van sporen te verifiëren.

De zijden van de kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. Met de kijkvensters of dwarssleuven kan een dekkingspercentage van 12,50% bereikt worden, wat wenselijk is voor degelijke uitspraken over het geheel van het terrein. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit beargumenteerd. Voor de uitvoering van dit onderzoek worden de vereisten gesteld in de Code van de Goede Praktijk v4.0 gevolgd. Indien er wordt van afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er tekenen van erosie?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.

- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen ?
- Maken de sporen deel uit van een of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot een of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten ? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie,...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiele afwezigheid van archeologische sporen ? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ.

Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

1. Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

2. Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

3. Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van één of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

Personeel

De uitvoering van de prospectie met ingreep in de bodem (proefsleuvenonderzoek) ligt in handen van minstens:

één erkend archeoloog/projectleider
één archeoloog-assistent

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk die voor aanvang van het onderzoek met ingreep in de bodem reeds voorzien zijn.

Fig. 5: Voorstel van inplanting van proefsleuven

5. Lijst van de afbeeldingen

COVERFOTO: Het terrein gefotografeerd op 05/04/2020 van uit de Weerterweg

Fig. 1: Bounding Box

Fig. 2: Situering van het onderzoeksgebied op het kadasterplan, situatie 2020 (cadgis viewer grand public)

Fig. 3: Verkavelingsplan zoals aangereikt

Fig. 4: Verstoorde zone

Fig. 5: Voorstel van inplanting van de proefsleuven